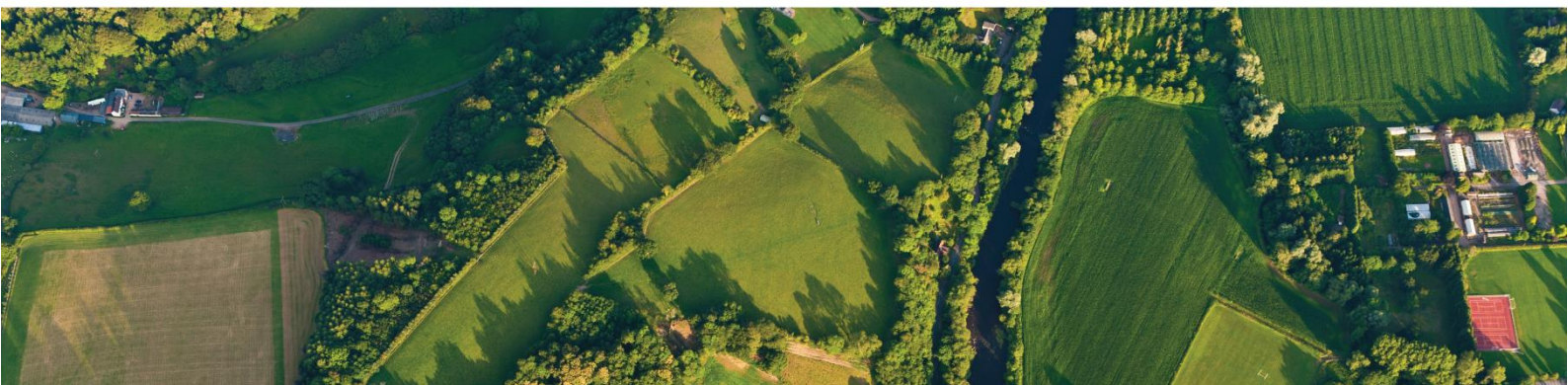

Transect-rapport 4639

Vessem, Putterstraat (ong.) Gemeente Eersel (NB)

Een inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven,
karterende en waarderende fase

transect

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK ► ADVIES

Colofon

Titel	Vessem, Putterstraat (ong.). Gemeente Eersel (NB). Een inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven, karterende en waarderende fase
Rapportnummer	Transect-rapport 4639
Auteurs	D. van der Linde & M. Sonneveld
Versie	Definitieve versie
Datum	12-06-2023
Projectnummer	23010046
Onderzoeksmelding	5305081100
Opdrachtgever	Crijns Rentmeesters
Uitvoerder	Transect b.v. Overijsselhaven 127 3433 PH Nieuwegein
Bevoegde overheid	Gemeente Eersel
Adviseur bevoegde overheid	Dhr. N.C.F. (Niels) Groot
Toetsing bevoegde overheid	Goedgekeurd
Beheer en plaats documentatie	Transect b.v., Nieuwegein
Omslagafbeelding	Foto vanuit werkput 2 tijdens het veldwerk op 23 maart 2023

Autorisatie		
Naam	Datum	Paraaf
Drs. A.A. Kerkhoven Senior KNA Archeoloog	12-06-2023	

ISSN: 2211-7067

© Transect b.v., Nieuwegein

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Transect aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

In opdracht van Crijns Rentmeesters heeft Transect b.v. op 23 maart 2023 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in een plangebied van circa 1275 m² aan de Putterstraat (ongenummerd, toekomstig 6) te Vessem (gemeente Eersel). De aanleiding voor het archeologisch onderzoek is het voornemen om een nieuwe woning te bouwen in het plangebied. De funderingen van de nieuwe woning zullen tot een diepte van minstens 60 cm -Mv worden aangelegd. De totale verstoringsoppervlakte is 270 m² exclusief eventuele vijvers. Volgens de grenswaarden zoals vastgelegd in het bestemmingsplan *Kom Vessem 2021* was daarom archeologisch onderzoek verplicht.

Tijdens het vooronderzoek is een hoge verwachting opgesteld voor vuursteenvindplaatsen uit het Laat-Paleolithicum tot een met het Neolithicum, een middelhoge verwachting voor vindplaatsen uit het Neolithicum tot en met de Volle Middeleeuwen en een verhoogde verwachting op een huisplaats en -erf uit de Middeleeuwen – Nieuwe tijd. Op basis hiervan een aanvulling door de gemeente Eersel heeft de bevoegde overheid besloten dat een proefsleuvenonderzoek vereist was.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn twee proefsleuven met een totale oppervlakte van circa 120 m² aangelegd. In beide werkputten is een bodemopbouw overeenkomstig met hoge zwarte enkeerdgronden of eventueel laarpodzolgronden vastgesteld. Er zijn vier grondsporen gevonden, waaronder één in werkput 1 en drie in werkput 2. Al het vondstmateriaal is afkomstig uit werkput 2.

De bodemopbouw bestaat uit een 0,4 tot 0,6 cm dikke bouwvoor (S.1000), die direct op het dekzand rust (S.3000). De top van het dekzand bevindt zich op circa 23,6-23,4 m +NAP (circa 40 tot 60 cm -Mv). Op enkele plekken is er een B-horizont (S.2000) aanwezig. In een kijkgat is onder het dekzand nog een licht-geel witte leemlaag waargenomen (S.4000). Aan de basis van de bouwvoor en in de top van het dekzand (S.3000) zijn in werkput 2 indicaties voor ploegwerkzaamheden waargenomen (S.1100). Samen met de esgreppels (S.2) in het nabije vlak en een roodbakkende aardewerkscherf duiden zij op agrarische activiteiten in de Nieuwe tijd. Op het Kadastraal Minuutplan van 1830 valt het plangebied inderdaad buiten de historische kern van Vessem en is het in gebruik als bouwland.

Naast de greppel die dwars door werkput 1 loopt (S.1), zijn er in werkput 2 esgreppels (S.2), een kuil (S.3) en een waterkuil (S.4) gevonden. Het vondstmateriaal dat uit de bouwvoor (S.1000), de esgreppel (S.2) en de waterkuil (S.4) is verzameld bestaat uit aardewerkscherven en brokken baksteen, die alle een datering in de Nieuwe tijd geven. Alleen de grijsbakkende wandscherf uit kuil S.3 dateert in de Late Middeleeuwen. De grondsporen en het vondstmateriaal tonen aan dat het plangebied in gebruik is geweest vanaf de Late Middeleeuwen. De kuil S.3 lijkt toe te behoren tot een vroegere gebruiksfase dan de andere grondsporen. In de Nieuwe tijd was het plangebied in gebruik als bouwland, zoals aangetoond door historisch kaartmateriaal en de aangetroffen esgreppels.

Het onderzoek heeft geresulteerd in aanwijzingen van (land)gebruik in het plangebied. Het geheel aan grondsporen en vondstmateriaal, hoewel vrij summier, vormt daarmee een archeologische vindplaats uit de Late Middeleeuwen - Nieuwe tijd. De in het vooronderzoek opgestelde middelhoge tot hoge verwachting op vindplaatsen uit het Paleolithicum tot de Volle Middeleeuwen is uitgebleven.

Selectieadvies voor het plangebied

Het proefsleuvenonderzoek moest de vraag beantwoorden of in het plangebied archeologische vindplaatsen aanwezig zijn, of deze behoudenswaardig zijn en onder welke randvoorwaarden behoud mogelijk is. Op basis van de onderzoeksresultaten is geconcludeerd dat in het plangebied geen sprake is van een behoudenswaardige vindplaats. Wij adviseren dan ook dat het plangebied wordt

vrijgegeven voor verdere ontwikkeling. Het bevoegd gezag neemt op basis van het advies een selectiebesluit.

Wij attenderen erop dat bij grondwerkzaamheden alsnog archeologische resten kunnen worden aangetroffen, ondanks het uitgevoerde onderzoek. Hiervoor geldt vanuit de Erfgoedwet een wettelijke verplichting om archeologische resten te melden. Dit kan via de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) te Amersfoort, dan wel via de gemeente.

Inhoud

1.	Aanleiding	7
2.	Vooronderzoek.....	9
3.	Doel en onderzoeksvragen.....	12
4.	Methodiek.....	13
5.	Resultaten.....	16
6.	Conclusie, waardestelling en selectieadvies	23
Geraadpleegde bronnen.....		26
Bijlage 1.	Archeologische periode-indeling voor Nederland	27
Bijlage 2.	Allesporenkaart	28
Bijlage 3.	Vlaktekeningen.....	29
Bijlage 4.	Sporen- en lagenlijst	31
Bijlage 5.	Vondstenlijst	32
Bijlage 6.	Splitsvondstenlijst.....	33
Bijlage 7.	Beantwoording van de onderzoeksvragen.....	34

1. Aanleiding

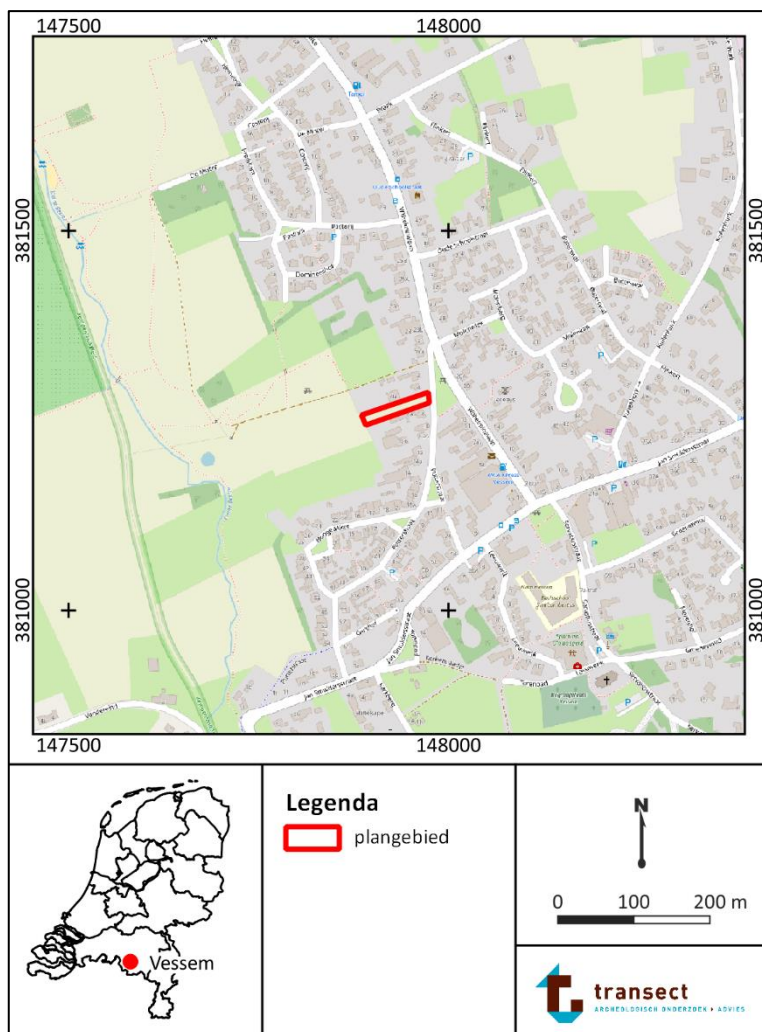
Projectnaam	IVO-P Vessem, Putterstraat (ong.)
Provincie	Noord-Brabant
Gemeente	Eersel
Plaats	Vessem
Toponiem	Putterstraat (ong.)
Kaartblad	51C
Perceelnummers	K-477
Centrumcoördinaten	147.931 / 381.267
CMA/AMK-status	Nee
Archis-monumentnummer	n.v.t
Oppervlakte plangebied	Ca. 1275 m ²
Oppervlakte onderzoeksgebied	Ca. 1275 m ²
Huidig grondgebruik	Braakliggend

De aanleiding voor het onderzoek is het voornemen om een nieuwe woning te bouwen in het plangebied aan de Putterstraat (ong., toekomstig 6) te Vessem (gemeente Eersel; figuur 1). Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 1275 m² en de nieuwe woning zal een oppervlakte hebben van 150 m². De funderingen van de nieuwe woning zullen tot een diepte van minstens 60 cm -Mv worden aangelegd. Mogelijk wordt de woning onderkelderd (max 3,5 m -Mv) en zullen er bijgebouwen en vijvers worden gemaakt. De maximale oppervlakte voor de bijgebouwen bedraagt 120 m². De totale verstoringsoppervlakte is zodoende 270 m² exclusief eventuele vijvers.

Op de archeologische beleidskaart van de gemeente Eersel heeft het plangebied een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische waarden. In het bestemmingsplan heeft het plangebied een dubbelbestemming Waarde – Archeologie 3 (*Kom Vessem* 2021). Dit houdt in dat archeologisch onderzoek verplicht is bij bodemingrepen dieper dan 50 cm -Mv en groter dan 250 m².

In juni 2022 is een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd in het plangebied (Van der Klooster 2022; KSP-Rapport 22066). Hieruit blijkt dat het plangebied een hoge verwachting voor vuursteenvindplaatsen uit het Laat-Paleolithicum tot en met het Neolithicum, een middelhoge verwachting voor vindplaatsen uit het Neolithicum tot en met de Volle Middeleeuwen, tot in de 13^e eeuw. Verder is op basis van historische kaarten vast te stellen dat er een verhoogde verwachting op een huisplaats en -erf uit de Middeleeuwen – Nieuwe Tijd is, aangezien het aan een historische weg ligt. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek en een aanvulling door de gemeente Eersel blijkt dat er een kans op één of meerdere behoudenswaardige archeologische vindplaatsen in het plangebied is. Zodoende heeft de bevoegde overheid besloten dat een vervolgonderzoek moet worden uitgevoerd in de vorm van een proefsleuvenonderzoek (selectiebesluit KSP-rapport 22066 N. Groot, januari 2023).

Het proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd conform het daartoe opgestelde Programma van Eisen (PvE, Korver 2023) en de eisen van de bevoegde overheid en de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.1 (KNA 4.1). In dit rapport zijn de resultaten van het onderzoek beschreven en wordt een advies geformuleerd over de al dan niet te nemen vervolgstappen.

Figuur 1. Ligging van het plangebied op een topografische kaart. Bron: pdok.nl.

2. Vooronderzoek

Eerder uitgevoerd onderzoek	
Bureauonderzoek	
Uitvoerder	KSP Archeologie
Uitvoeringsperiode	2022
Rapportage	Klooster, E. van der 2022. <i>Archeologisch bureauonderzoek. Putterstraat 6 te Vessem, Gemeente Eersel</i> (KSP-rapport 22066). Duiven.
Onderzoeksmeldingsnummer	5264103100
Veldonderzoek (IVO-O, IVO-P, IVO-Opwater, IVO-Onderwater, AB et cetera)	
Uitvoerder	n.v.t.
Uitvoeringsperiode	n.v.t.
Rapportage	n.v.t.
Onderzoeksmeldingsnummer	n.v.t.
Vondsten/monsters/documentatie	n.v.t.
Specialistisch onderzoek	
Archeobotanie	n.v.t.
Archeozoölogie	n.v.t.
Fysische antropologie	n.v.t.
Fysische geografie	n.v.t.
Geofysisch onderzoek	n.v.t.
Archeologisch materiaal	n.v.t.
Vondsten/documentatie	n.v.t.
Geraadpleegde bronnen en partijen	
Overige literatuur	n.v.t.
Amateur-archeologen	Heemkundige kring 'De Hooge Dorpen' – geen informatie

2.1 Landschap¹

Het plangebied maakt deel uit van het Zuid-Nederlandse zandgebied en ligt in de Roerdalslenk (Berendsen 2005). Op de geomorfologische kaart is het plangebied grotendeel ongekarteerd. Alleen het oosten is gekarteerd als glooiing van een beekdalzijde; hoogstwaarschijnlijk ligt het gehele plangebied in deze geomorfologische zone. Een dergelijke gradiëntzone biedt gunstige omstandigheden voor gebruik vanaf het Laat-Paleolithicum (Van der Klooster 2022).

De maaiveldhoogte in het plangebied ligt op basis van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3) rond de 23,9 m +NAP (bron: ahn.nl). Het beekdal ligt beduidend lager dan de glooiing op circa 22-23 m +NAP. Het dekzandlandschap ligt hoger met hoogtes boven de 25 m +NAP.

Volgens de bodemkaart zijn in het plangebied hoge zwarte enkeerdgronden in lemig zand aanwezig (kaartcode zEZ23). Hoge zwarte enkeerdgronden zijn zandgronden met een onvergraven humeuze, donkergekleurde bovengrond van tenminste 50 cm dik (Aap-horizont). Deze bovengrond is ontstaan door ophoging van de oorspronkelijke bodem, vaak met potstalmest. Voor zwarte enkeerdgronden is

¹ Teksten in dit hoofdstuk op basis van / overgenomen uit het PvE (Korver 2023).

hierbij overwegend gebruik gemaakt van heideplaggen (De Bakker & Schelling 1989). Enkeerdgronden zijn vanuit archeologisch oogpunt bijzonder omdat ze de oorspronkelijke bodem, van voor de aanleg van het eerddek, beschermd kunnen hebben tegen recente bodemingrepen. Hiermee kunnen ze eventuele archeologische grondsporen tegen vergraving hebben beschermd.

De grondwatertrap binnen het plangebied is gekarteerd als VI. Dit duidt over het algemeen op vrij droge gronden, waarbij de gemiddeld hoogste grondwaterstand tussen 40 en 80 cm -Mv ligt en de gemiddeld laagste grondwaterstand beneden 1,2 m -Mv.

2.2 Archeologische waarden

Op basis van onderzoeken in de omgeving van het plangebied kan worden geconcludeerd dat de omgeving van het plangebied mogelijkheden voor bewoning heeft gehad gedurende de periode Laat Paleolithicum – Nieuwe Tijd. Het archeologisch relevante niveau, de top van het dekzand, is aan te treffen onder een bouwlanddek met een vermoedelijke dikte van 50-60 cm. Tijdens gravende onderzoeken zijn er voornamelijk archeologische resten, zoals greppels, nederzettingssporen (paalkuilen) en dergelijke, uit de Late Middeleeuwen tot en met de Nieuwe tijd aangetroffen.

2.3 Historische achtergronden en huidig gebruik

Het plangebied ligt ten noordwesten van de historische kern van het dorp Vessem. De eerste vermeldingen van Vessem dateren uit het midden van de 13^e eeuw. Opgravingen aan het Kerkplein tonen aan dat al in de 11^e eeuw boerderijen rondom het kerkterrein gegroepeerd lagen (Lascaris & de Jong 2005). Een stenen kerk verplaatste de houten voorganger waarschijnlijk in de 15^e eeuw. De toren van deze Sint-Lambertuskerk dateert uit deze periode. Vanuit deze boerderijkern rondom de kerk is het dorp in de loop der tijd uitgebreid, in eerste instantie in noordelijke richting. Ten noorden van Vessem ontstond zo het bewoningslint 'het Heike'. Rondom het dorp zijn vanaf de Late Middeleeuwen essen ontstaan. Op 130 m ten zuiden van het plangebied bevindt zich een zijstraat van de Putterstraat: Hooge Akker. In goed Brabants worden essen 'akkers' genoemd (Meffert 2007: 41).

Op het Kadastrale Minuutplan uit 1811-1832 is te zien dat het plangebied ten noorden van de historische kern van Vessem ligt aan de toenmalige Heikensche straat. Toentertijd was het plangebied onbebouwd en als bouwland in gebruik. In het oosten van het plangebied is een zandpad aanwezig. Het plangebied is tot op heden onbebouwd gebleven en momenteel in gebruik als grasland. Er zijn geen gegevens bekend over bodemverstoringen.

2.4 Gespecificeerde archeologische verwachting

Het plangebied heeft een middelhoge tot hoge verwachting op archeologische resten uit de periode Laat-Paleolithicum B – Nieuwe tijd. Vanwege de geplande bodemingrepen is de kans groot dat archeologische niveaus worden verstoord. De verwachting is gericht op archeologische lagen, vondststrooiingen en grondsporen, met een gemiddelde spoordichtheid. Het archeologisch niveau wordt verwacht in de top van het dekzand, onder een oud-bouwlanddek; hoogstwaarschijnlijk vanaf 50-60 cm -Mv. De exacte diepte van het niveau is niet bekend, aangezien er geen veldonderzoek (boringen) is uitgevoerd. Deze diepte is gebaseerd op het verwachte voorkomen van het oud-bouwlanddek dat in de omgeving circa 50-60 cm dik (Nales 2017).

Uit de periode Laat-Paleolithicum – Neolithicum kunnen basiskampen en zogenaamde extractiekampen, seizoensgebonden plekken waar jagers/verzamelaars gedurende een korte tijd verbleven, worden verwacht. Dergelijke plekken kenmerken zich door een strooiing van bewerkt vuursteen en (eventueel) haardkuilen.

Uit de periode Neolithicum – Late Middeleeuwen moet rekening worden gehouden met sporen van landgebruik en nederzettingsterreinen, die voor een belangrijk deel uit grondsporen bestaan. Deze

kunnen, zeker voor wat betreft de Late Bronstijd tot en met Middeleeuwen, vondstarm zijn. Nederzettingsterreinen kunnen zich onder andere kenmerken door erfstructuren, bestaande uit huisplattegronden, bijgebouwen (zoals spiekers), erfgreppels, omheiningen (staken- en palenrijen), waterputten en kuilen.

Uit de periode Bronstijd – Vroege Middeleeuwen kunnen bovendien grafvelden in de vorm van urnenvelden en inhumatiegraven worden verwacht.

Uit de Nieuwe Tijd worden bewoningsresten en erf-gerelateerde resten verwacht, maar ook sporen van landgebruik, zoals greppels en verkavelingsstructuren.

2.5 Vooronderzoek

Uit het vooronderzoek blijkt een hoge verwachting op vuursteenvindplaatsen uit het Laat-Paleolithicum tot en met het Neolithicum, een middelhoge verwachting op vindplaatsen uit het Neolithicum tot en met de Volle Middeleeuwen (tot in de 13^e eeuw) en een hoge verwachting op huisplaatsen uit de Late Middeleeuwen (vanaf de 13^e eeuw) tot in de Nieuwe tijd vanwege de nabijheid van andere bebouwing op de historische kaarten (Van der Klooster 2022; selectiebesluit KSP-rapport 22066 N.Groot, januari 2023). Aangezien het vooronderzoek alleen een bureauonderzoek betrof, is de bodemopbouw in het plangebied nog onbekend. Verwacht wordt dat er een oud-bouwalanddek aanwezig is met daaronder een podzolbodem.

3. Doel en onderzoeksvragen

Het doel van dit onderzoek is het toetsen en aanvullen van de archeologische verwachting door het opsporen en het waarderen van eventueel aanwezige archeologische resten. Het onderzoek moet, voor zover mogelijk, inzicht geven in de aard, datering, omvang, gaafheid, conservering en begrenzing van de mogelijk aanwezige archeologische resten.

Het onderzoek moet de vraag beantwoorden of in het plangebied archeologische vindplaatsen aanwezig zijn, of deze behoudenswaardig zijn en onder welke randvoorwaarden behoud mogelijk is. Dit wordt onderzocht aan de hand van de volgende onderzoeksvragen uit het Programma van Eisen (PvE: Korver 2023), die in bijlage 6 worden beantwoord:

1. Zijn er in het plangebied archeologische resten aanwezig in de vorm van grondsporen, en/of vondsten?
2. Hoe ziet de bodemopbouw in het plangebied eruit en in hoeverre is deze intact?
3. Wat is de aard, diepteligging, samenhang en spreiding van de aanwezige archeologische resten, grondsporen en structuren (horizontaal en verticaal)?
4. Wat is de datering van de archeologische resten op basis van (chrono-)stratigrafie en typochronologie? En in hoeverre is er sprake van (dis-)continuïteit in gebruik/bewoning?
5. Welke categorieën vondstmateriaal zijn aanwezig en in welke mate (ook in relatie tot elkaar)? Wat zegt de aard en mate van voorkomen van het vondstmateriaal over het gebruik van het plangebied in het verleden?
6. Welke depositionele en post-depositionele processen zijn te onderscheiden en in hoeverre hebben deze invloed gehad op de bewoningsgeschiedenis en vondstcontexten?
7. Hoe verhouden de onderzoeksresultaten zich tot de resultaten uit het vooronderzoek?
8. Wat is de relatie met omliggende historische/archeologische resten?
9. Wat is de fysieke en inhoudelijke kwaliteit van de aangetroffen archeologische resten (gaafheid en conserveringsgraad)? Is sprake van (een) behoudenswaardige archeologische vindplaats(en)? (Maak voor het beantwoorden van deze vraag gebruik van de KNA-waarderingssystematiek).
10. Zijn er vanuit de toestand van de archeologische resten, bodemcondities en toekomstig gebruik mogelijkheden voor behoud *in situ*?
11. Bij afwezigheid van een vindplaats; wat is hier de verklaring voor (verstoord, ander landschap dan verwacht, e.d.)?
12. Zijn de archeologische resten te koppelen aan de gegevens die zichtbaar zijn op de historische kaarten?

4. Methodiek

Het veldwerk werd uitgevoerd op 23 maart 2023 door Matthijs Sonneveld (senior KNA archeoloog MA) en Thalea Wolff (archeoloog MA; beide werkzaam bij Transect b.v.). Tijdens het veldonderzoek was het plangebied braakliggend.

Het onderzoek betreft een proefsleuvenonderzoek. Deze onderzoeksmethode valt in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.1) onder Protocol 4003, Inventariserend Veldonderzoek (landbodems) – Proefsleuven (IVO-P). Conform het PvE werd uitgegaan van onderzoeksmethode A2, inhoudende een dekkingsgraad van circa 10% van het plangebied.

Als zodoende zijn in het plangebied twee proefsleuven van 4 bij 15 meter aangelegd (werkputten 1 en 2; 120 m² in totaal). De locatie en omvang van de sleuven werd mede bepaald door de ligging van de aanwezige kabels, leidingen en bebouwing. Vanwege de nabijheid van een boom aan de rand van het plangebied is werkput 1 één meter naar het zuiden opgeschoven. Deze wijziging heeft echter geen noemenswaardig effect op de representativiteit van het onderzoek omdat de beoogde dekkingsgraad wel is behaald.

De proefsleuven zijn aangelegd tot een niveau van circa 23,2-23,4 m +NAP (circa 0,5-0,6 m -Mv), in de top van het dekzand (C-horizont). Het vlak is aangelegd met behulp van een graafmachine, voorzien van een gesloten bak met een glad snijvlak. De bodem is verdiept in lagen van maximaal 10 tot 20 cm. Vanaf circa 10 cm boven het archeologisch relevante niveau is verdiept in lagen van maximaal 2 tot 5 cm. Eventuele sporen kunnen als zodanig tijdig worden gesignaleerd en zo intact mogelijk worden gedocumenteerd. Ook kunnen op die manier vondsten (*in situ*) systematisch in kaart worden gebracht. In werkput 1 is een kijkgat gegraven om zekerheid te krijgen over de eventuele aanwezigheid van een tweede archeologisch vlak.

Het vlak is met de schep opgeschaafd om de spoorcontouren zo scherp mogelijk (op foto) vast te leggen. Na het nemen van de vlakfoto's zijn eventuele sporen met een dGPS digitaal ingemeten. Indien aanwezig zijn ook vondstconcentraties en belangrijke vondsten (puntvondsten) met dGPS ingemeten in het vlak. De resultaten hiervan zijn vastgelegd op de allesporenkaart en vlaktekeningen (zie bijlagen 2 en 3). Conform het PvE is een selectie van de sporen gecoupeerd, gefotografeerd en getekend. De bodemopbouw is gedocumenteerd aan de hand van twee profielkolommen per werkput, van minimaal 1 m breed. De profielkolommen zijn gezet aan het begin en het eind van de meest representatieve wand van de put. Op de vlaktekening zijn ook de putcontouren, vlakhoogten, maaiveldhoogten, locaties van profielkolommen en eventuele coupelijnen en contouren van bodemverstoringen gedocumenteerd. De profielkolommen en profielen van gecoupeerde sporen zijn analoog op schaal 1:20 getekend. Tijdens het veldonderzoek zijn geen grondmonsters genomen uit bodemlagen en (spoor-)vullingen.

Vondsten die niet aan sporen of spoorvullingen kunnen worden gekoppeld (aanlegvondsten), worden per laag en per vak van 4 bij 5 m verzameld en geregistreerd. Vondsten die wel aan sporen kunnen worden gekoppeld, zijn per spoor(vulling) geregistreerd en verzameld. Om metaalvondsten doeltreffend te kunnen opsporen is tijdens het veldonderzoek gebruik gemaakt van een metaaldetector.

Figuren 2 t/m 4 geven een impressie van de werkzaamheden en de aangelegde vlakken.

Figuur 2. Werkzaamheden bij werkput 2.

Figuur 3. Overzicht van werkput 2, vlak 1.

Figuur 4. Werkput 1, vlak 1; rechts doorkruist de aangetroffen greppel (S.1) de werkput.

5. Resultaten

5.1 Bodemopbouw

De bodemopbouw in beide werkputten is vergelijkbaar. Een bouwvoor (S.1000) ligt direct op het dekzand, waarvan grotendeels alleen de C-horizont (S.3000) nog aanwezig is. Op sommige plaatsen zijn enkele vlekken of een dunne laag van de B-horizont zichtbaar (S.2000).

De donkerbruine, humushoudende bouwvoor (S.1000) is circa 20 tot 40 cm dik (vanaf 23,8 m +NAP). Aan de westzijde van werkput 1 is nog een dunne laag van een donkerbruin—zwarte, sterk humeuze B-horizont zichtbaar (S.2000; 20 cm -Mv, circa 23,6 m +NAP). De inspoelingslaag is ietwat verrommeld (figuur 5). In de top van het dekzand zijn elders vlekken van de B-horizont zichtbaar. In het westen van werkput 2 bevindt zich tussen de bouwvoor en het dekzand een bruin-grijze, vlekkerige laag met baksteenspikkels evenals lemige en humeuze bandjes (S.1100; 40 cm -Mv, 23,4 m +NAP). Het verrommelde karakter in combinatie met de baksteenspikkels duiden op menselijke bodemingrepen zoals ploegwerkzaamheden (figuur 6). In het oosten van dezelfde werkput wijst de aanwezigheid van esgreppels (S.2) op grondverbetering. Een gedeelte van een esgreppel is zichtbaar in profiel 2.1 (figuur 10). Twee passende komscherven van roodbakkendaardewerk zijn uit de bodem van de esgreppel in profiel 2.1 afkomstig (zie 5.3 Vondsten). De twee scherven dateren uit de Nieuwe tijd. De bouwvoor, ploeglaag en esgreppels kunnen in verband gebracht worden met het ontstaan van es- en akkerlandschappen rondom het dorp Vessem vanaf de Late Middeleeuwen. Gegeven de datering van de aardewerkscherven dateren de esgreppels in de Nieuwe tijd. De bouwvoor, ploeglaag en esgreppels vormen samen een relatief dun pakket (circa 40 à 50 cm) dat op het dekzand rust. Hoewel dunner dan 50 cm hebben we hier toch te maken met hoge zwarte enkeerdgronden of eventueel een laarpodzolgrond.

De C-horizont (S.3000) bestaat uit fijn, lichtgeel en goed gesorteerd oud dekzand, met de aanwezigheid van kiezels hier en daar. De top van het dekzand bevindt zich op circa 23,6-23,4 m +NAP (circa 40 tot 60 cm -Mv). In werkput 1 is een kijkgat gegraven, waardoor het mogelijk was onder het dekzand een leemlaag te ontwaren. Deze lichtgeel-witte leemlaag met oranje/bruine vlekken bevindt zich circa 90 cm -Mv (23,1 m +NAP; figuur 7). Een dergelijke zandige leemlaag komt in de Roerdalslenk/Centrale Slenk plaatselijk vaker voor binnen een diepte van 120 cm (Teunissen van Manen 1985: 50).

De figuren 5 t/m 7 geven een impressie van de bodemopbouw in beide werkputten. In de sporen- en lagenlijst in bijlage 4 zijn de details en kenmerken van de verschillende bodemlagen opgenomen.

Figuur 5. Profiel 1.1 in de zuidelijke wand van werkput 1.

Figuur 6. Profiel 2.2 in de noordelijke wand van werkput 2.

Figuur 7. Profiel 1.2 in de zuidelijke wand van werkput 1; op de voorgrond is een kijkgat gegraven.

5.2 Sporen

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn in de top van het dekzand vier grondsporen waargenomen. In werkput 1 gaat het om één grondspoor dat als greppel geïnterpreteerd is (S.1). Deze greppel is noordwest-zuidoost georiënteerd en loopt dwars door de werkput (figuur 4). De greppel is ongeveer 75 cm breed en heeft een geringe diepte (circa 20 cm; figuur 8). Gegeven de relatieve isolatie van dit grondspoor en de afwezigheid van vondstmateriaal is een interpretatie moeilijk te geven. De donkerbruin-grijze kleur en gebrokte structuur van de greppel, tezamen met de sporen en het vondstmateriaal aangetroffen in werkput 2 duiden op een datering in de Late Middeleeuwen – Nieuwe tijd.

In werkput 2 zijn drie grondsporen waargenomen (S.2-4). In het oosten van de werkput zijn in het vlak esgreppels herkend (S.2; figuren 9-10). Deze esgreppels zijn zuidwest-noordoost georiënteerd en de onderlinge afstand is nauwelijks 20 cm. De breedte varieert van 30 tot 50 cm. De oriëntatie suggereert dat deze esgreppels loodrecht op een pad waren aangelegd dat, zoals zichtbaar op het Kadastrale Minuutplan van 1830, vanaf de huidige Wilhelminalaan in noordwestelijke richting liep (Van der Klooster 2012: 13). De datering van de twee scherven roodbakkend aardewerk afkomstig uit de esgreppel in profiel 2.1 geeft aan dat deze greppels in de Nieuwe tijd zijn aangelegd.

Een kuil (S.3) is aangetroffen in het centrale deel van werkput 2. De kuil loopt in zuidelijke richting verder buiten de werkput. De onderste vulling bestaat uit bruine, humeuze grond met witte zandbandjes. Daarboven ligt een donkergrijze, geroerde vulling met humus- en leembrokjes en mogelijke houtskoolspikkels. Een grijsbakkende wandscherf uit de eerste vulling van deze kuil geeft een datering in de Late Middeleeuwen (0004KER).

Tot slot is er in het westen van werkput 2 een waterkuil (S.4) gevonden. De onderste vulling bestaat uit geelbruin zand met dikke humeuze banden (vulling 1). In deze vulling zijn vier brokken bouwkeramiek (0003KBW) en een enkele scherf roodbakkend aardewerk met slibversiering (0004KER) aangetroffen. Deze scherf geeft een datering voor de waterkuil in de 18^e of 19^e eeuw. Na een tweede vulling van 'schoon' geel zand bevindt zich bovenin een bruin-grijze vulling met baksteen- en houtskoolspikkels (vullingen 2 en 3).

De allesporenkaart is te vinden in bijlage 2 en de vlaktekeningen in bijlage 3. Details van de sporen zijn opgenomen in de sporenlijst in bijlage 4.

Figuur 8. Coupe van greppel S.1 in werkput 1, vlak 1.

Figuur 9. Esgreppels (S.2) in het oostelijk deel van werkput 2, vlak 1.

Figuur 10. Profiel 2.1 met een herkenbare esgreppel (S.2), in het oosten van werkput 2.

5.3 Vondsten

De vondsten zijn ondergebracht onder de vondstnummers 1 t/m 4, die in totaal 10 vondsten bevatten. Er zijn geen monsters verzameld. Alle vondsten zijn gedaan in werkput 2. De vondsten zijn afkomstig uit de sporen S.2-4 en de bouwvoor (S.1000).

De vondsten zijn gedetermineerd door de auteurs van dit rapport. In bijlagen 5-6 is een veldvondstenlijst en een splitsvondsten- en deselectielijst opgenomen. Tabel 1 hieronder geeft het aantal vondsten per materiaalcategorie weer.

Tabel 1. Aantallen vondsten per materiaalcategorie.

Materiaalcategorieën	Aantal	Percentage
keramiek (KER)	6	60 %
bouwkeramiek (KBW)	4	40 %
Totaal	10	100 %

5.3.1 Keramiek

Er zijn in totaal zes keramiekscherven gevonden. Uit een deel van een esgreppel in profiel 2.1 zijn twee passende, roodbakkende randscherven van een kom gevonden (0001KER; figuur 12). De scherven zijn inwendig geglaazuurd en laten aan de buitenzijde enige roetresten zien. De scherven kunnen globaal in de Nieuwe tijd worden gedateerd. Uit de bouwvoor (S.1000) zijn een majolica bordfragment en een roodbakkende randscherf met slibversiering verzameld (0002KER). De slibversiering bestaat uit een buitenste band en een golfpatroon. Beide scherven dateren in de Nieuwe tijd B, ongeveer tussen de 17^e en 19^e eeuw. In de waterkuil (S.4) is een vergelijkbare roodbakkende randscherf met slibversiering

en een standvlak gevonden (0003KER). Tot slot is een grijsbakkende wandscherf afkomstig uit de kuil (S.3; figuur 11). De meeste keramiekscherven dateren dus globaal in de Nieuwe tijd. Alleen de grijsbakkende scherf kan laatmiddeleeuws zijn.

5.3.2 Bouwkeramiek

Vier brokken van baksteen zijn aangetroffen in de waterkuil (S.4; 0003KBW). Twee brokstukken zijn van rood baksteen, één van rood-bruin, en een laatste heeft een geel-bruine kleur. Het laatste brok vertoont brand-/roetsporen aan een vlakke zijde.

Figuur 11. Wandscherf grijsbakkend aardewerk uit kuil S.3 in werkput 2 (0004KER).

Figuur 12. Passende randscherven roodbakkend aardewerk uit esgreppel S.2 in profiel 2.1 in werkput 2, vlak 101 (0001KER).

6. Conclusie, waardestelling en selectieadvies

Conclusie

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn twee proefsleuven met een totale oppervlakte van circa 120 m² aangelegd. In beide werkputten is een bodemopbouw overeenkomstig met hoge zwarte enkeerdgronden of eventueel laarpodzolgronden vastgesteld. Er zijn vier grondsporen gevonden, waaronder één in werkput 1 en drie in werkput 2. Al het vondstmateriaal is afkomstig uit werkput 2.

De bodemopbouw bestaat uit een 0,4 tot 0,6 cm dikke bouwvoor (S.1000), die direct op het dekzand rust (S.3000). De top van het dekzand bevindt zich op circa 23,6-23,4 m +NAP (circa 40 tot 60 cm -Mv). Op enkele plekken is er een B-horizont (S.2000) aanwezig. In een kijkgat is onder het dekzand nog een licht-geel witte leemlaag waargenomen (S.4000). Aan de basis van de bouwvoor en in de top van het dekzand (S.3000) zijn in werkput 2 indicaties voor ploegwerkzaamheden waargenomen (S.1100). Samen met de esgreppels (S.2) in het nabije vlak en een roodbakkende aardewerkscherf duiden zij op agrarische activiteiten in de Nieuwe tijd. Op het Kadastraal Minuutplan van 1830 valt het plangebied inderdaad buiten de historische kern van Vessem en is het in gebruik als bouwland.

Naast de greppel die dwars door werkput 1 loopt (S.1), zijn er in werkput 2 esgreppels (S.2), een kuil (S.3) en een waterkuil (S.4) gevonden. Het vondstmateriaal dat uit de bouwvoor (S.1000), de esgreppel (S.2) en de waterkuil (S.4) is verzameld bestaat uit aardewerkscherven en brokken baksteen, die alle een datering in de Nieuwe tijd geven. Alleen de grijsbakkende wandscherf uit kuil S.3 dateert in de Late Middeleeuwen. De grondsporen en het vondstmateriaal tonen aan dat in het plangebied menselijk activiteiten hebben plaatsgevonden vanaf de Late Middeleeuwen. De kuil S.3 lijkt toe te behoren tot een vroegere gebruiksfase dan de andere grondsporen. In de Nieuwe tijd was het plangebied in gebruik als bouwland, zoals aangetoond door historisch kaartmateriaal en deesgreppels.

Het onderzoek heeft geresulteerd in aanwijzingen van (land)gebruik in het plangebied. Het geheel aan grondsporen en vondstmateriaal, hoewel vrij summier, vormt daarmee een archeologische vindplaats uit de Late Middeleeuwen - Nieuwe tijd. De in het vooronderzoek opgestelde middelhoge tot hoge verwachting op vindplaatsen uit het Paleolithicum tot de Volle Middeleeuwen is uitgebleven.

Waardestelling

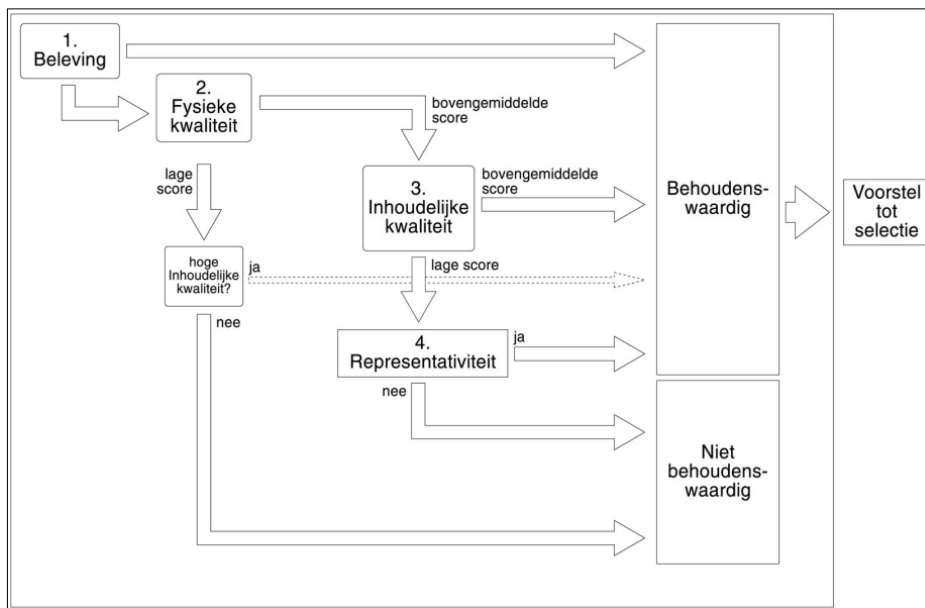
Archeologische vindplaatsen worden gewaardeerd conform de BRL4000 / KNA-protocol 4003, specificatie VS06 Waarderen en bijlage IV van de KNA 4.1. Vindplaatsen worden gewaardeerd op drie waarden (beleving, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit) en daarbinnen op waarderingscriteria (tabellen 4 en 5). Op ieder van de in totaal acht waarderingscriteria kan minimaal 1 en maximaal 3 worden gescoord.

Bij de waardering wordt eerst nagegaan of vindplaatsen vanwege hun belevingswaarde, op basis van hun schoonheid of herinneringswaarde, als behoudenswaardig aangemerkt kunnen worden (figuur 13). De vindplaatsen worden vervolgens op hun fysieke kwaliteit beoordeeld. Een vindplaats is in principe behoudenswaardig, indien de criteria gaafheid en conservering samen bovengemiddeld (vijf of zes punten) scoren. De beoordeling van de fysieke kwaliteit is gerelateerd aan de archeoregio waarin de vindplaats zich bevindt.

Bij een middelmatige tot lage score (vier punten of minder), wordt naar de inhoudelijke kwaliteitscriteria gekeken om te bepalen of een vindplaats toch behoudenswaardig is. Indien te verwachten is dat op een van de inhoudelijke criteria 'hoog' wordt gescoord, wordt de vindplaats ook in principe behoudenswaardig geacht. Dit 'vangnet' heeft tot doel er voor te zorgen dat terreinen die van beperkte fysieke kwaliteit zijn, maar desondanks inhoudelijk van groot belang, uit de beoordeling vallen.

Vindplaatsen die op grond van hun fysieke kwaliteit als in principe behoudenswaardig zijn aangemerkt, worden vervolgens gewaardeerd op hun inhoudelijke kwaliteit.

- Eerst vindt een afweging plaats op de eerste drie inhoudelijke kwaliteitscriteria; zeldzaamheid, informatiewaarde en ensemblewaarde. Bij een bovengemiddelde score van zeven punten of meer wordt het monument als behoudenswaardig aangemerkt.
- Na deze weging wordt bij vindplaatsen met een lagere inhoudelijke waardering (minder dan zeven punten) nagegaan of het criterium representativiteit van toepassing is. Zo ja, dan wordt een voorstel gedaan voor een als behoudenswaardig aan te merken steekproef per categorie.
- De overige vindplaatsen zijn niet behoudenswaardig.

Figuur 13. De waarderingssystematiek op basis van de BRL4000/KNA 4.1.

Zoals vastgelegd in het voor het plangebied aan de Putterstraat (ong) te Vessem opgestelde Programma van Eisen (PvE, Korver 2023) is het doel van dit onderzoek het toetsen en aanvullen van de archeologische verwachting door het opsporen en het waarderen van eventueel aanwezige archeologische resten. Het onderzoek moet, voor zover mogelijk, inzicht geven in de aard, datering, omvang, gaafheid, conservering en begrenzing van de mogelijk aanwezige archeologische resten.

In het plangebied is een archeologische vindplaats aangetroffen die bestaat uit een greppel, esgreppels, een kuil en een waterkuil. In combinatie met het vondstmateriaal uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd en het historisch kaartmateriaal duiden de resultaten op (land)gebruik in het plangebied langs een ontginningslint vanaf de Late Middeleeuwen. Gegeven het gebrek aan zichtbaarheid van de vindplaats is de belevingswaarde (schoonheid en herinneringswaarde) nihil. De aanwezigheid en gaafheid van grondsporen, de intacte stratigrafie en de vondst van archeologisch materiaal in directe relatie tot sporen geeft de vindplaats een relatief hoge score met betrekking tot het criterium gaafheid. De hoeveelheid aan sporen en vondsten is echter gering en vondstcategorieën bestaan slechts uit enkele keramiekscherven en brokken baksteen. De conservering is daarom gering. Ontginningslinten met sporen van landgebruik in de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd zijn veelvoorkomend. De aangetroffen sporen en het vondstmateriaal bieden bovendien geen toevoegende informatiewaarde met betrekking tot dit cultuur-landschappelijke fenomeen. Daarmee scoort de vindplaats ook wat betreft inhoudelijke criteria laag.

Het onderzoek geeft een duidelijke indicatie voor (land)gebruik van het plangebied vanaf de Late Middeleeuwen. De aangetroffen archeologische resten bieden echter weinig toevoegende informatie. Er is daarom geen sprake van een behoudenswaardige vindplaats.

Tabel 2. Waardestelling van vindplaats.

Waarden	Criteria	Scores		
Beleving	<i>Schoonheid</i>	Wordt niet gescoord		
	<i>Herinneringswaarde</i>	Wordt niet gescoord		
Fysieke kwaliteit	<i>Gaafheid</i>		2	
	<i>Conservering</i>			1
Inhoudelijke kwaliteit	<i>Zeldzaamheid</i>			1
	<i>Informatiewaarde</i>			1
	<i>Ensemblewaarde</i>		2	
	<i>Representativiteit</i>		n.v.t	

Selectieadvies voor het plangebied

Het proefsleuvenonderzoek moest de vraag beantwoorden of in het plangebied archeologische vindplaatsen aanwezig zijn, of deze behoudenswaardig zijn en onder welke randvoorwaarden behoud mogelijk is. Op basis van de onderzoeksresultaten is geconcludeerd dat in het plangebied geen sprake is van een behoudenswaardige vindplaats. Wij adviseren dan ook dat het plangebied wordt vrijgegeven voor verdere ontwikkeling. Het bevoegd gezag neemt op basis van het advies een selectiebesluit.

Wij attenderen erop dat bij grondwerkzaamheden alsnog archeologische resten kunnen worden aangetroffen, ondanks het uitgevoerde onderzoek. Hiervoor geldt vanuit de Erfgoedwet een wettelijke verplichting om archeologische resten te melden. Dit kan via de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) te Amersfoort, dan wel via de gemeente.

Geraadpleegde bronnen

Archeologische kaarten en databestanden

- Archeologisch Informatie Systeem III (Archis3), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2016.
- www.ahn.nl
- www.bodemloket.nl
- www.pdok.nl
- www.ruimtelijkeplannen.nl

Literatuur

- Bakker, H. de & J. Schelling 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus*. Wageningen.
- Berendsen, H.J.A. 2005. *Landschappelijk Nederland: de fysisch-geografische regio's*. Assen.
- Klooster, E. van der 2022. *Archeologisch bureauonderzoek. Putterstraat 6 te Vessem, Gemeente Eersel* (KSP-rapport 22066). Duiven.
- Korver, I. 2023. *Vessem, Putterstraat (ong). Gemeente Eersel (NB). Een inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven, karterende en waarderende fase* (Transect-PvE 20230217 / IK2.0). Nieuwegein.
- Lascaris, M. & T. de Jong 2005. *Opgravingen in het centrum van Vessem, gemeente Eersel*. Amsterdam.
- Meffert, M. 2007. "Essenbeleid in de provincie Noord-Brabant," in J. van Doesburg, M. de Boer, J. Deeben, B.J. Groenewoudt & T. de Groot (eds), *Essen in zicht. Essen en plaggendekken in Nederland: onderzoek en beleid*, 41-51. Amersfoort.
- Nales, T. 2017. *Vessem, Wilhelminalaan 22 (gemeente Eersel). Archeologische bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek (IVO; karterende fase)* (Transect-rapport 1536). Nieuwegein.
- SIKB, 2018: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.1* (KNA 4.1).
- Teunissen van Manen, T.C. 1985. *Bodemkaart van Nederland 1 : 50 000. Toelichting bij de kaartbladen 50 Oost Tilburg en 51 West Eindhoven*. Wageningen.

Figuren en tabellen

- Figuur 1. Ligging van het plangebied op een topografische kaart. Bron: pdok.nl.
- Figuur 2. Werkzaamheden bij werkput 2.
- Figuur 3. Overzicht van werkput 2, vlak 1.
- Figuur 4. Werkput 1, vlak 1; rechts doorkruist de aangetroffen greppel (S.1) de werkput.
- Figuur 5. Profiel 1.1 in de zuidelijke wand van werkput 1.
- Figuur 6. Profiel 2.2 in de noordelijke wand van werkput 2.
- Figuur 7. Profiel 1.2 in de zuidelijke wand van werkput 1; op de voorgrond is een kijkgat gegraven.
- Figuur 8. Coupe van greppel S.1 in werkput 1, vlak 1.
- Figuur 9. Esgreppels (S.2) in het oostelijk deel van werkput 2, vlak 1.
- Figuur 10. Profiel 2.1 met een herkenbare esgreppel (S.2), in het oosten van werkput 2.
- Figuur 11. Wandscherf grijsbakkend aardewerk uit kuil S.3 in werkput 2 (0004KER).
- Figuur 12. Passende randscherven roodbakkend aardewerk uit esgreppel S.2 in profiel 2.1 in werkput 2, vlak 101 (0001KER).
- Figuur 13. De waarderingsystematiek op basis van de BRL4000/KNA 4.1.
- Tabel 1. Aantallen vondsten per materiaalcategorie.
- Tabel 2. Waardestelling van de vindplaats.

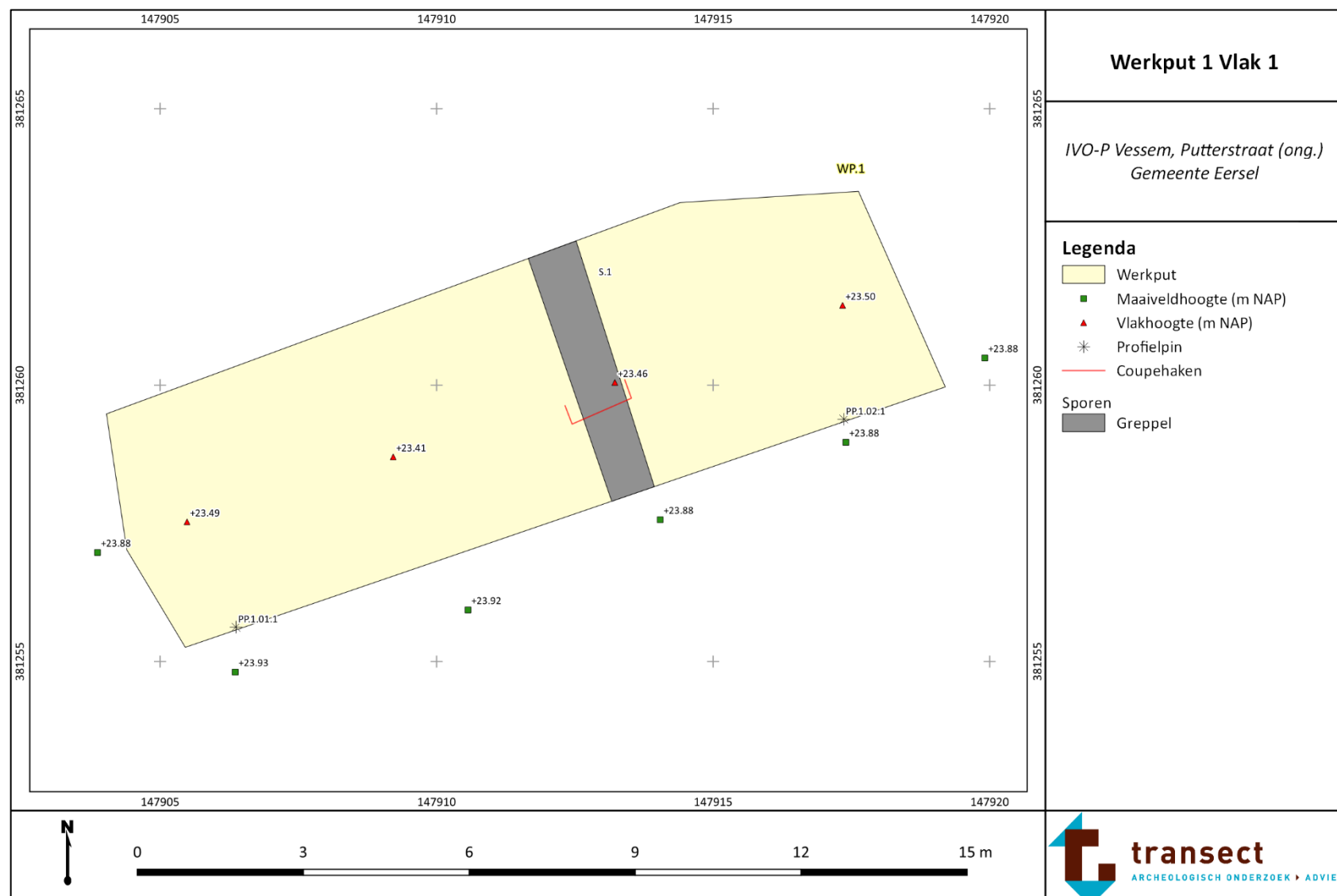
Bijlage 1. Archeologische periode-indeling voor Nederland

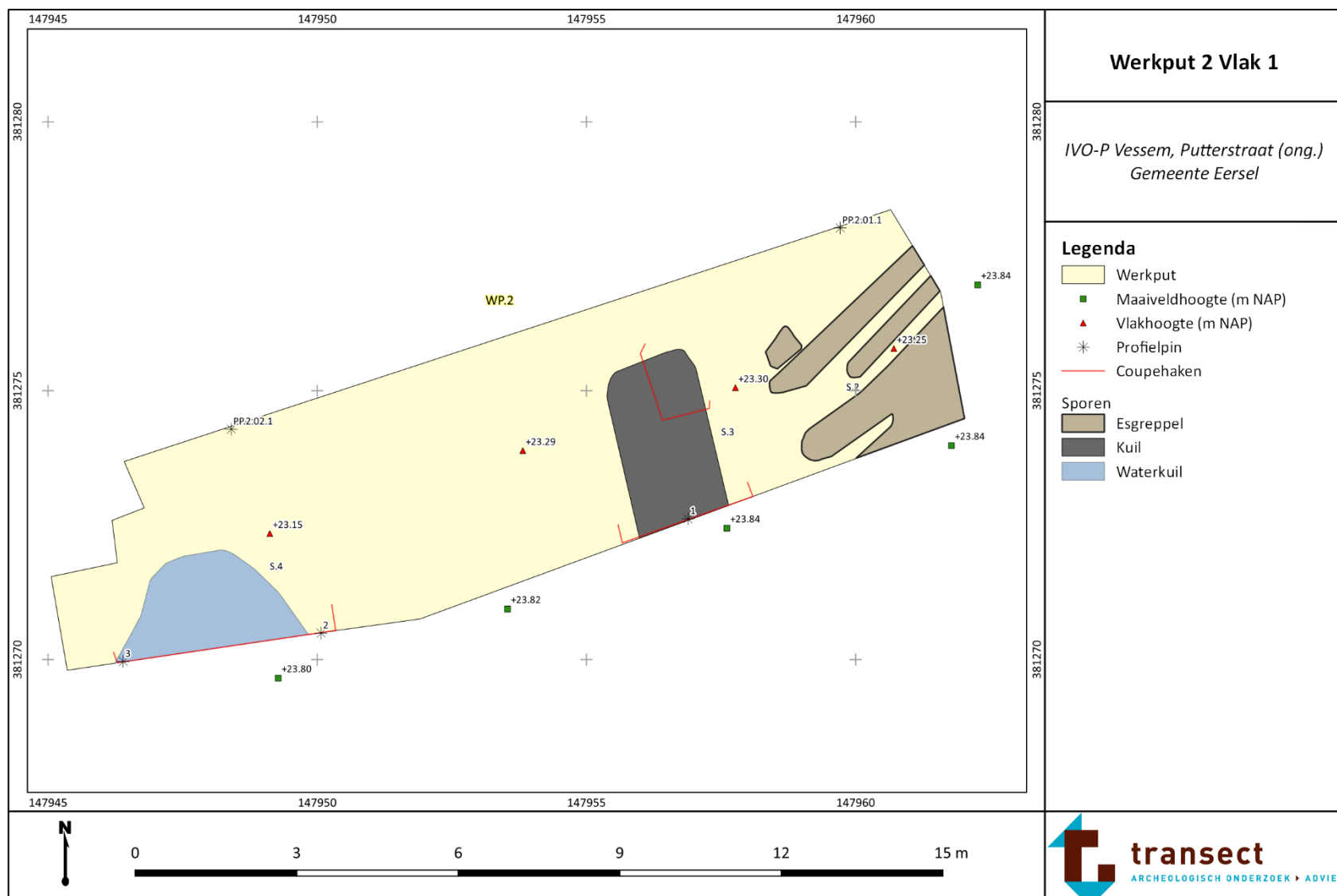
Periode	Deel-/subperiode	Van	Tot
Recent		1945 na Chr.	2050 na Chr.
Nieuwe tijd	Nieuwe tijd C	1850 na Chr.	1945 na Chr.
	Nieuwe tijd B	1650 na Chr.	1850 na Chr.
	Nieuwe tijd A	1500 na Chr.	1650 na Chr.
Middeleeuwen	Late-Middeleeuwen B	1250 na Chr.	1500 na Chr.
	Late-Middeleeuwen A	1050 na Chr.	1250 na Chr.
	Vroege-Middeleeuwen D	900 na Chr.	1050 na Chr.
	Vroege-Middeleeuwen C	725 na Chr.	900 na Chr.
	Vroege-Middeleeuwen B	525 na Chr.	725 na Chr.
	Vroege-Middeleeuwen A	450 na Chr.	525 na Chr.
Romeinse tijd	Laat-Romeinse tijd B	350 na Chr.	450 na Chr.
	Laat-Romeinse tijd A	270 na Chr.	350 na Chr.
	Midden-Romeinse tijd B	150 na Chr.	270 na Chr.
	Midden-Romeinse tijd A	70 na Chr.	150 na Chr.
	Vroeg-Romeinse tijd B	25 na Chr.	70 na Chr.
	Vroeg-Romeinse tijd A	12 voor Chr.	25 na Chr.
IJzertijd	Late-IJzertijd	250 voor Chr.	12 voor Chr.
	Midden-IJzertijd	500 voor Chr.	250 voor Chr.
	Vroege-IJzertijd	800 voor Chr.	500 voor Chr.
Bronstijd	Late-Bronstijd	1100 voor Chr.	800 voor Chr.
	Midden-Bronstijd B	1500 voor Chr.	1100 voor Chr.
	Midden-Bronstijd A	1800 voor Chr.	1500 voor Chr.
	Vroege-Bronstijd	2000 voor Chr.	1800 voor Chr.
Neolithicum	Laat-Neolithicum B	2450 voor Chr.	2000 voor Chr.
	Laat-Neolithicum A	2850 voor Chr.	2450 voor Chr.
	Midden-Neolithicum B	3400 voor Chr.	2850 voor Chr.
	Midden-Neolithicum A	4200 voor Chr.	3400 voor Chr.
	Vroeg-Neolithicum B	4900 voor Chr.	4200 voor Chr.
	Vroeg-Neolithicum A	5300 voor Chr.	4900 voor Chr.
Mesolithicum	Laat-Mesolithicum	6450 voor Chr.	4900 voor Chr.
	Midden-Mesolithicum	7100 voor Chr.	6450 voor Chr.
	Vroeg-Mesolithicum	8800 voor Chr.	7100 voor Chr.
Paleolithicum	Laat-Paleolithicum B	18.000 BP	8.800 voor Chr.
	Laat-Paleolithicum A	35.000 BP	18.000 BP
	Midden-Paleolithicum	300.000 BP	35.000 BP
	Vroeg-Paleolithicum	-	300.000 BP

Bijlage 2. Allesporenkaart

Bijlage 3. Vlaktekeningen

Bijlage 4. Sporen- en lagenlijst

Spoor	Put	Vlak	Spooraard	Spoorcont	Spoorvorm	Spoordiepte	Coupevorm	Opmerking
0001	01	001	GR	SCHERP	LIN	19	kom	greppel
0002	02	001	GVB	SCHERP	OVL	28	kom	esgreppel
0003	02	001	KL	SCHERP	OVL	29	kom	kuil?
0004	02	001	WK	SCHERP	RND	56	kom	waterkuil
1000	01	001	BV	SCHERP	LIN			bouwvoor
1100	02	001	LG	SCHERP	LIN			verroerd/verploegd
2000	01	001	LG	SCHERP	LIN			verrommelde B-horizont
3000	01	001	C-hor	SCHERP	LIN			dekzand, C-horizont
4000	01	001	LG	SCHERP	LIN			leemlaag

Vullingenlijst

Spoor	Put	Vulling	Kleur	Kleurstructuur	Textuur	Organische stof	Opmerking
0001	01	1	DBRGR		zs1		matig fijn, iets gebrokt
0002	02	1	DBRGR		zs1	H1	houtskool + baksteenspikkels, matig fijn, keramiekvondst
0003	02	1	BR	heterogeen	zs1	H1	witte zandbandjes, matig fijn
0003	02	2	DGR		zs1		matig fijn, humeuze brokjes + bandjes, kleine leembrokjes, houtskoolspikkels?, geroerd/verstoord
0004	02	1	GEBR	heterogeen	zs1		matig fijn, dikke humeuze bandjes, leembrokjes, bouwkeramiekvondst
0004	02	2	GE		zs1		"schoon" zand, matig fijn
0004	02	3	BRGR	heterogeen	zs1		baksteen + houtskoolspikkels, matig fijn
1000	01	1	DBR		zs1	H1	pr1, matig fijn
1100	02	1	BRGR	heterogeen	zs1		matig fijn, baksteenspikkels, leem + humeuze bandjes
2000	01	1	DBRZW		zs1	H1	matig fijn, podzolering
3000	01	1	LBRGE		zs1		matig fijn, plaatselijk kiezels
4000	01	1	LGEWI		lz1		oranje gevlekt, matig stevig, fe2

Bijlage 5. Vondstenlijst

Veldvondst	Put	Vlak	Spoor	Spooraard	Vulling	Vak	Categorie	Verzamelwijze	Opmerking
0001	02	101	0002	esgreppel	1	1	KER	PAFW	uit profiel 2.1
0002	02	001	1000	bouwvoor	1	2	KER	MAA	
0003	02	001	0004	waterkuil	1	3	MIX	COUP	
0004	02	001	0003	kuil	1	1	KER	MAA	

Bijlage 6. Splitsvondstenlijst

Vondstnummer	Put	Vlak	Spoor	Spooraard	Vulling	Vak	Aantal	Gewicht	Opmerking	Deselectie
0001KER	02	101	0002	GVB	1	1	2	96,70	2x passende, roodbakkende randscherven van een kom, inwendig geglaazuurd, uitwendige roetvlekken; 16e-19e eeuw	Ja
0002KER	02	001	1000	BV	1	2	2	123,50	1x roodbakkende randscherf met slibversiering (band- en golfpatroon) van een bord (?), uitwendig ongeglazuurd, 18e-19e eeuw; 1x majolica bordfragment, 17e-19e eeuw	Ja
0003KBW	02	001	0004	WK	1	3	4	848,60	4x brokken baksteen, 2x rood, 1x rood-bruin, 1x geel-bruin met brandsporen aan één zijde	Ja
0003KER	02	001	0004	WK	1	3	1	33,20	1x roodbakkende randscherf met standvlak en slibversiering (golfpatroon), spaarzame, inwendige glazuur, 18e-19e eeuw	Ja
0004KER	02	001	0003	KL	1	1	1	7,00	grijsbakkende, gedraaide wandscherf; laatmiddeleeuws	Ja

Bijlage 7. Beantwoording van de onderzoeksvragen

1. *Zijn er in het plangebied archeologische resten aanwezig in de vorm van grondsporen, en/of vondsten?*
Ja. In het plangebied zijn vier grondsporen aangetroffen: een greppel (S.1), esgreppels (S.2), een kuil (S.3) en een waterkuil (S.4). Er zijn tien vondsten gedaan: zes aardewerkscherven en vier brokken baksteen.

2. *Hoe ziet de bodemopbouw in het plangebied eruit en in hoeverre is deze intact?*
De bodemopbouw in beide werkputten is vergelijkbaar en deels intact. Een bouwvoor (S.1000) ligt direct op het dekzand, de C-horizont (S.3000). Op sommige plaatsen zijn enkele vlekken of een dunne laag van de B-horizont zichtbaar (S.2000).

De bodemopbouw bestaat uit een 0,4 tot 0,6 cm dikke bouwvoor (S.1000), die direct op het dekzand rust (S.3000). De top van het dekzand bevindt zich op circa 23,6-23,4 m +NAP (circa 40 tot 60 cm -Mv). Op enkele plekken is er een B-horizont (S.2000) aanwezig. Aan de basis van de bouwvoor en in de top van het dekzand (S.3000) zijn in werkput 2 indicaties voor ploegwerkzaamheden waargenomen (S.1100). Samen met de esgreppels (S.2) duiden zij op menselijke bodemingrepen, die de bodemopbouw verrommeld/verploegd hebben.

De C-horizont (S.3000) bestaat uit fijn, lichtgeel en goed gesorteerd oud dekzand, met de aanwezigheid van kiezels hier en daar. De top van het dekzand bevindt zich op circa 23,6-23,4 m +NAP (circa 40 tot 60 cm -Mv). In werkput 1 is een kijkgat gegraven, waardoor het mogelijk was onder het dekzand een leemlaag te ontwaren. Deze lichtgeel-witte leemlaag met oranje/bruine vlekken bevindt zich op circa 90 cm -Mv (23,1 m +NAP).

3. *Wat is de aard, diepteligging, samenhang en spreiding van de aanwezige archeologische resten, grondsporen en structuren (horizontaal en verticaal)?*
Alle sporen zijn aangetroffen in de top van het dekzand (vlak 1, S.3000: 23,6-23,4 m +NAP). In werkput bevindt zich een greppel (S.1), waaruit geen vondstmateriaal afkomstig is. In werkput 2 zijn van oost naar west esgreppels (S.2), een kuil (S.3) en een waterkuil (S.4) aangetroffen. De esgreppels, die ook in profiel 2.1 zichtbaar zijn, kunnen met de vondst van twee roodbakkende aardewerkscherven van een kom in de Nieuwe tijd gedateerd worden. Eenzelfde globale datering leveren een enkele roodbakkende scherf met slibversiering en vier brokken baksteen voor de waterkuil (S.4). De kuil (S.3) is mogelijk ouder vanwege een grijsbakkende wandscherf, die in de onderste vulling is gevonden. Niet alle grondsporen en vondsten behoren daarom met zekerheid toe aan eenzelfde gebruiksperiode. Wel ligt de nadruk op een nieuwe tijdse gebruiksfase.

4. *Wat is de datering van de archeologische resten op basis van (chrono-)stratigrafie en typochronologie? En in hoeverre is er sprake van (dis-)continuïteit in gebruik/bewoning?*
De esgreppels kunnen met de vondst van twee roodbakkende aardewerkscherven van een kom in de Nieuwe tijd gedateerd worden. Eenzelfde globale datering leveren een enkele roodbakkende scherf met slibversiering en vier brokken baksteen voor de waterkuil (S.4). De kuil (S.3) is mogelijk ouder vanwege een grijsbakkende wandscherf, die in de onderste vulling is gevonden. Niet alle grondsporen en vondsten behoren daarom met zekerheid toe aan eenzelfde gebruiksperiode. Wel ligt de nadruk op een nieuwe tijdse gebruiksfase.

Het plangebied ligt ten westen van de historische kern van het dorp Vessem, dat vermoedelijk in de Late Middeleeuwen is ontstaan als bewoningslint langs de Wilhelminalaan. Rondom het dorp zijn vanaf de Late Middeleeuwen essen ontstaan. Op het Kadastrale Minuutplan uit 1811-1832 is te zien dat het plangebied buiten de historische kern van Vessem ligt, toentertijd onbebouwd en als bouwland in gebruik was. In het oosten van het plangebied is een zandpad aanwezig. De nieuwe tijdse

esgreppels liggen haaks op dit zandpad. De aangetroffen sporen en het vondstmateriaal komen goed overeen met de informatie uit historisch kaartmateriaal.

5. *Welke categorieën vondstmateriaal zijn aanwezig en in welke mate (ook in relatie tot elkaar)? Wat zegt de aard en mate van voorkomen van het vondstmateriaal over het gebruik van het plangebied in het verleden?*

Het vondstmateriaal bestaat uit zes aardewerkscherven en vier brokken baksteen. De vondsten komen uit vier verschillende contexten: twee scherven komen uit de bouwvoor (S.1000), twee passende scherven uit een esgreppel (S.2), één scherf uit kuil S.3 en één scherf evenals de brokken baksteen uit de waterkuil S.4. Het vondstmateriaal is klein in aantal, gefragmenteerd en verspreid. In combinatie met de weinig specifieke dateringen leent het materiaal zich niet voor specifiekere conclusies wat betreft gebruik van het plangebied dan de conclusie dat het plangebied in gebruik is geweest als bouwland.

6. *Welke depositionele en post-depositionele processen zijn te onderscheiden en in hoeverre hebben deze invloed gehad op de bewoningsgeschiedenis en vondstcontexten?*

Het plangebied ligt op een glooiing van een beekdal en is vanaf de Late Middeleeuwen als bouwland in gebruik geweest. Delen van de bodem zijn door ploegwerkzaamheden geroerd.

7. *Hoe verhouden de onderzoeksresultaten zich tot de resultaten uit het vooronderzoek?*

De beschreven bodemopbouw in het vooronderzoek is grotendeels herkend in het proefsleuvenonderzoek. Het bouwlanddek was echter dunner dan over het algemeen wordt aangenomen voor hoge zwarte enkeerdgronden (40 cm in plaats meer dan 50 cm). Mogelijk is daarom voor het plangebied beter te spreken van laarpodzolgronden. De middelhoge en hoge verwachting op archeologische resten vanaf het Palaeolithicum is uitgebleven.

8. *Wat is de relatie met omliggende historische/archeologische resten?*

Tijdens gravende onderzoeken in de omgeving zijn voornamelijk archeologische resten, zoals greppels, nederzettingssporen (paalkuilen) en dergelijke, uit de Late Middeleeuwen tot en met de Nieuwe tijd aangetroffen. Dit is ook het geval voor het onderzoek. Het plangebied bevindt zich ten westen van de historische kern van Vessem en is op historisch kaartmateriaal aangeduid als bouwland. De esgreppels oriënteren zich haaks op een zandpad dat zichtbaar is op het Kadastraal Minuutplan van 1830.

9. *Wat is de fysieke en inhoudelijke kwaliteit van de aangetroffen archeologische resten (gaafheid en conserveringsgraad)? Is sprake van (een) behoudenswaardige archeologische vindplaats(en)? (Maak voor het beantwoorden van deze vraag gebruik van de KNA-waarderingssystematiek).*

In het plangebied is een archeologische vindplaats aangetroffen die bestaat uit een greppel, esgreppels, een kuil en een waterkuil. In combinatie met het vondstmateriaal uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd en het historisch kaartmateriaal duiden de resultaten op (land)gebruik in het plangebied langs een ontginningslint vanaf de Late Middeleeuwen. Gegeven het gebrek aan zichtbaarheid van de vindplaats is de belevingswaarde (schoonheid en herinneringswaarde) nihil. De aanwezigheid en gaafheid van grondsporen, de intacte stratigrafie en de vondst van archeologisch materiaal in directe relatie tot sporen geeft de vindplaats een relatief hoge score met betrekking tot het criterium gaafheid. De hoeveelheid aan sporen en vondsten is echter gering en vondstcategorieën bestaan slechts uit enkele keramiekscherven en brokken baksteen. De conservering is daarom gering. Ontginningslinten met sporen van landgebruik in de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd zijn veelvoorkomend. De aangetroffen sporen en het vondstmateriaal bieden bovendien geen toevoegende informatiewaarde met betrekking tot dit cultuur-landschappelijke fenomeen. Daarmee scoort de vindplaats ook wat betreft inhoudelijke criteria laag.

Het onderzoek geeft een duidelijke indicatie voor (land)gebruik van het plangebied vanaf de Late Middeleeuwen. De aangetroffen archeologische resten bieden echter weinig toevoegende informatie. Er is daarom geen sprake van een behoudenswaardige vindplaats.

10. *Zijn er vanuit de toestand van de archeologische resten, bodemcondities en toekomstig gebruik mogelijkheden voor behoud in situ?*

De plannen voor nieuwbouw, eventuele bijgebouwen en vijvers maken het onwaarschijnlijk dat archeologische resten goed bewaard blijven. Het geringe aantal grondsporen en vondsten maakt behoud *in situ* echter onnodig.

11. *Bij afwezigheid van een vindplaats; wat is hier de verklaring voor (verstoord, ander landschap dan verwacht, e.d.)?*

Er is een vindplaats aangetroffen met archeologische indicaties voor landgebruik vanaf de Late Middeleeuwen. Ze geven zodoende aanwijzingen voor bewoning in de nabijheid van het plangebied. Gegeven de nabijheid van de historische kern van Vessem was dit ook de verwachting. De opgestelde verwachting wat betreft prehistorische tot vroegmiddeleeuwse vindplaatsen was alleen gebaseerd op het idee dat de glooiing van een beekdalzijde een goede locatie is voor potentiële bewoning. Voor het deel van de glooiing in het plangebied is deze mogelijkheid niet verwezenlijkt.

12. *Zijn de archeologische resten te koppelen aan de gegevens die zichtbaar zijn op de historische kaarten?*

De esgreppels zijn zuidoost-noordwest georiënteerd en liggen daarmee haaks op het zandpad dat op het Kadastraal Minuutplan van 1830 oostelijk van het plangebied loopt.